

Curtea Supremă de Justiție

DECIZIE

08 noiembrie 2023

mun. Chișinău

Curtea Supremă de Justiție

Completul de judecată în componența:

Președinte

Talpă Boris

Judecători

Daguța Sergiu

Eremciuc Ghenadie

judecând recursul declarat împotriva deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 24 martie 2022, de către avocatul Ceachir Anatolie, în numele inculpatului

Para Valeriu Xxxxx, născut la xxxxx, originar și domiciliat în xxxxx.

Termenul examinării cauzei:

Instanța de fond: 26.02.2014 – 10.12.2014.

Instanța de apel: 22.01.2015 – 17.11.2015

07.07.2017 – 26.10.2018

13.06.2019 – 24.03.2022.

Instanța de recurs: 01.02.2016 – 05.04.2016;

16.08.2016 – 07.02.2017;

29.01.2019 – 16.04.2019;

29.05.2023 – 08.11.2023.

Asupra recursului declarat completul de judecată

c o n s t a t ă :

1. Prin sentința Judecătoriei Criuleni din 10 decembrie 2014 inculpatul Para Valeriu a fost achitat de învinuirea adusă în baza art. 171 alin. (3) lit. a), b) Cod penal, pe motiv că nu s-a constatat existența faptei infracțiunii.

Opinie separată a expus judecătorul Cazacliu Aurelia, pledând pentru condamnarea lui Para Valeriu conform învinuirii aduse.

2. În fapt, prima instanță a constatat că, Para Valeriu se învinuiește că, acesta în perioada anilor 2007 și până pe data de 15 octombrie 2013, datele și orele concrete nefiind stabilite de către organul de urmărire penală, aflându-se în propria casă de locuit din xxxxx și având-o în grija și protecția sa pe xxxxx, despre care dânsul știa cu certitudine că este minoră, având scopul de a-și satisface poftele sexuale în formă normală, amenințând-o pe ultima cu aplicarea violenței fizice și psihice, învingându-i rezistența opusă și profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra datorită vârstei fragede, a dezbrăcat-o și a întreținut cu ea multiple rapoarte sexuale contrar voinței ei.

În drept, aceste acțiuni ale lui Para Valeriu, organul de urmărire penală, le-a încadrat în baza art. 171 alin. (3) lit. a), b) Cod penal – *violul, adică raportul sexual*

săvârșit prin constrângere fizică și psihică, profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra, săvârșit asupra persoanei care se află în grijă, sub ocrotirea făptuitorului, unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani.

3. Împotriva sentinței Judecătoriei Criuleni din 10 decembrie 2014 a declarat apel procurorul Brînză Alexei prin care a solicitat admiterea apelului, casarea sentinței, cu pronunțarea unei noi hotărâri prin care inculpatul Para Valeriu să fie recunoscut vinovat de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 171 alin. (3) lit. a), b) Cod penal și a-i stabili o pedeapsă sub formă de 15 ani închisoare, cu executare în penitenciar de tip închis.

În motivarea cerințelor, apelantul a invocat că la soluția adoptată de prima instanță este întemeiată doar pe declarațiile părții vătămate depuse în ședința de judecată prin care aceasta a negat faptul violului, motivând că îi este jale de Para Valeriu, nedorind ca el să fie tras la răspundere.

În viziunea acuzării această renunțare condiționată la declarații constituie temei de apreciere critică a declarațiilor date în ședința de judecată și punerea la baza hotărârii a declarațiilor părții vătămate depuse la urmărirea penală, or însăși partea vătămată a confirmat veridicitatea declarațiilor date la urmărirea penală. Mai mult, ele coroborează și se completează prin declarațiile martorilor xxxxx, plângerea xxxxx, procesul-verbal de cercetare la fața locului din 24.11.2013, raport de expertiză medico-legală nr. 326 D din 23.11.2013, raport de expertiză psihiatrico-legală ambulatorie nr. 12 a-2014 din 16.01.2014, raport de evaluare psihologică nr. 32 din 28.01.2014, proces-verbal de reconstituire a faptei din 26.11.2013.

4. Prin decizia Colegiului Penal al Curții de Apel Chișinău din 17 noiembrie 2015 a fost admis apelul, casată integral sentința, re judecată cauza și pronunțată o nouă hotărâre, potrivit modului stabilit pentru prima instanță, prin care Para Valeriu a fost recunoscut vinovat și condamnat în baza art. 171 alin. (3), lit. a), b) Cod penal la 15 ani închisoare, cu executare în penitenciar de tip închis.

4.1. Pentru a pronunța decizia, instanța de apel a constatat că, Para Valeriu în perioada anilor 2007 și până pe data de 15 octombrie 2013, datele și orele concrete nefiind stabilite de către organul de urmărire penală, aflându-se în propria casă de locuit din xxxxx și având-o în grijă și protecția sa pe xxxxx, despre care dânsul știa cu certitudine că este minoră, având scopul de a-și satisface poftele sexuale în formă normală, amenințând-o pe ultima cu aplicarea violenței fizice și psihice, învingându-i rezistența opusă și profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra datorită vârstei fragede, a dezbrăcat-o și a întreținut cu ea multiple rapoarte sexuale contrar voinței ei.

În drept, aceste acțiuni ale lui Para Valeriu, instanța de apel, le-a încadrat în baza art. 171 alin. (3) lit. a), b) Cod penal – *violul, adică raportul sexual săvârșit prin constrângere fizică și psihică, profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra, săvârșit asupra persoanei care se află în grijă, sub ocrotirea făptuitorului, unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani.*

În motivarea deciziei, instanța de apel a considerat ca fiind eronată concluzia primei instanțe precum că în cadrul ședinței de judecată nu a fost constatată existența faptei infracțiunii, deoarece ansamblul de probe administrate, apreciate prin prisma prevederilor art. 101 Cod de procedură penală, coroborînd între ele, demonstrează incontestabil faptul comiterii infracțiunii de viol de către inculpat.

Mai mult ca atât, partea vătămată la urmărirea penală detaliat a relatat cum a avut loc infracțiunea comisă de către inculpat, însă ulterior în cadrul ședinței de judecată și-a modificat declarațiile.

În contextul dat, instanța de apel a apreciat critic declarațiile date de partea vătămată în cadrul ședinței primei instanțe, avînd în vedere că ultima are scopul de a exonera inculpatul de răspundere penală pentru fapta infracțională comisă.

Prin urmare, instanța de apel a considerat ca fiind demonstrată cu certitudine vina inculpatului Para Valeriu în comiterea infracțiunii prevăzută de art. 171 alin. (3) lit. a), b) Cod penal.

La stabilirea mărimii și categoriei pedepsei, instanța de apel a ținut cont de gravitatea infracțiunii comise, de personalitatea inculpatului, de circumstanțele cauzei și urmările cauzate, ajungînd la concluzia că pentru restabilirea echității sociale și corectării inculpatului termenul de 15 ani închisoare constituie o pedeapsă echitabilă pentru acesta.

5. Nefiind de acord cu decizia, avocatul Jereghi Anatolie în numele inculpatului a atacat-o cu recurs, prin care a solicitat casarea acesteia, rejudecarea cauzei și pronunțarea unei noi hotărîri prin care să fie menținută sentința primei instanțe.

6. Prin decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 05 aprilie 2016 a fost respins ca inadmisibil recursul, menținînd hotărârea atacată.

7. Recurs în anulare a declarat avocatul Jereghi Anatolie, în numele condamnatului, care prin decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 mai 2017 a fost declarat inadmisibil, deoarece nu corespunde cerințelor de formă și conținut.

8. La 03 iulie 2016 împotriva deciziei a declarat recurs avocatul Caragia Elisaveta, în numele inculpatului Para Valeriu, care, invocînd temeiurile prevăzute de art. 427 alin. (1) pct. 5) și 8) Cod de procedură penală, a solicitat casarea deciziei, cu menținerea sentinței.

9. Prin decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 07 februarie 2017 a fost admis recursul declarat de avocatul Caragia Elisaveta, în numele inculpatului Para Valeriu, casată total decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 17 noiembrie 2015 și dispunerea rejudecării cauzei în aceeași instanță de alt complet de judecată, motivînd că hotărârea instanței de apel este contradictorie și că instanța de apel nu a acordat deplină eficiență prevederilor art. 414, 415, 417 și 418 Cod de procedură penală.

10. Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 26 octombrie 2018 a fost respins ca nefondat apelul și menținută sentința fără modificări.

În motivarea soluției sale, instanța de apel a menționat că la pronunțarea sentinței instanța de judecată corect a stabilit circumstanțele de fapt și de drept și just a ajuns la concluzia că inculpatul Para Valeriu nu a săvârșit infracțiunea imputată lui.

Aceste împrejurări au fost constatate din totalitatea de probe acumulate la cauza penală sus-indicată și care au fost corect apreciate, respectîndu-se prevederile art. 101 Cod de procedură penală, din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu din punct de vedere al coroborării lor.

Referitor la diferența declarațiilor părții vătămate din cadrul urmăririi penale și din cadrul cercetării judecătorești, instanța de apel a reținut că în cazul cînd tragerea

persoanei la răspundere penală pentru viol este în dependență de prezența plîngerii părții vătămate sau de circumstanțele relatate de acestea, decizia dînzei de asemenea declarații prin depunerea altora - contradictorii primelor, dacă nu au o altă confirmare (nu au fost confirmate prin alte probe, declarațiilor martorilor acuzării aveau la bază cele relatate lor de către partea vătămată), atunci veridicitatea primelor depoziții trezesc îndoieli rezonabile, urmînd a fi interpretate în favoarea inculpatului. Partea vătămată, în ședința de judecată a primei instanțe, a explicat motivul declarațiilor sale la poliție și la procuratură, motiv ce este probat parțial și prin conținutul ordonanței procurorului din 02 ianuarie 2014 (vol. I, f.d.120). Părții vătămate, fiind minoră, îi sînt caracteristice trăsăturile comportamentale ale unui minor (sentimentul de jenă în ce privește viața sexuală, luarea unor decizii fără a prevedea consecințele ce pot surveni etc), care au servit motiv pentru a face asemenea declarații. Cazurile de infracțiuni sexuale, îndeosebi, față de minori, sînt cazuri sensibile și se bazează, în mod prioritar, pe declarațiile părții vătămate, care putea fi interogată în condițiile art. 109 alin. (3) Cod de procedură penală.

Totodată, instanța de apel a reținut că martorii au declarat în cadrul ședinței primei instanțe că partea vătămată niciodată nu le-a vorbit despre faptul că inculpatul ar fi violat-o. Astfel, nici declarațiile acestor martori nu pot fi puse la baza unei decizii de condamnare.

În același timp, instanța de apel a reținut că Țurcanu Ion și mama acestuia, conform declarațiilor lor, au aflat de pretinsele acțiuni de viol mult mai înainte, dar adresarea la poliție pe cazul pretinselor acțiuni de viol a avut loc mai tîrziu și după adresarea la medic.

Toate aceste circumstanțe indică la netemeinicia declarațiilor părții vătămate la etapa urmăririi penale și fundamentează versiunea apărării, expusă atît în prima instanță cît și în instanța de apel, referitor la motivele unor asemenea declarații.

Astfel, față de lucrul judecat de primă instanță, instanța de apel a constatat o motivare amplă și temeinică, pe care a preluat-o, a sentinței pronunțate cu privire la procesul de evaluare și apreciere a probelor prezentate în raport cu fapta incriminată prin rechizitoriu inculpatului, astfel fiind în corespundere cu exigențele art. 6 CoEDO.

11. Împotriva deciziei a declarat recurs procurorul Harti Vladislav, prin care indicînd temeiul prevăzut de art. 427 alin. (1) pct. 6) Cod de procedură penală, a solicitat casarea deciziei atacate, cu dispunerea rejudecării cauzei în aceeași instanță în alt complet de judecată.

12. Prin decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 16 aprilie 2019 a fost admis recursul declarat de procurorul Harti Vladislav, casată total decizia și dispusă rejudecarea cauzei în aceeași instanță de alt complet de judecată.

Drept temei de casare a deciziei, instanța de recurs a indicat la faptul că instanța de apel nu a ținut cont pe deplin de prevederile art. 26, 27, 99-101 Cod de procedură penală și nu a examinat fondul apelului, or hotărîrea nu cuprinde motivele ce au dus la respingerea afirmațiilor acuzării.

13. Rejudecînd cauza, Colegiul penal al Curții de Apel Chișinău prin decizia din 24 martie 2022 a decis admiterea apelului, casarea totală a sentinței și pronunțată o nouă hotărîre potrivit modului stabilit pentru prima instanță prin care Para Valeriu Ion a fost recunoscut vinovat și condamnat în baza art. 171 alin. (3) lit. a), b) Cod penal la închisoare pe termen de 11 (unsprezece) ani, cu executarea pedepsei în penitenciar

de tip închis și cu calcularea termenului de executare din data reținerii, cu includerea în acest termen a perioadei reținerii, arestului preventiv din 25.11.2013 până la 22.01.2014 și arestului la domiciliu din 22.01.2014 până la 10.12.2014.

13.1. În partea descriptivă a deciziei, instanța de apel a stabilit că:

Para Valeriu în perioada anilor 2007 și până pe data de 15 octombrie 2013, datele și orele concrete nefiind stabilite de către organul de urmărire penală, aflându-se în propria casă de locuit din xxxxx și având-o în grijă și protecția sa pe xxxxx, despre care dânsul știa cu certitudine că este minoră, având scopul de a-și satisface poftele sexuale în formă normală, amenințând-o pe ultima cu aplicarea violenței fizice și psihice, învingându-i rezistența opusă și profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra datorită vârstei fragede, a dezbrăcat-o și a întreținut cu ea multiple rapoarte sexuale contrar voinței ei.

În drept, aceste acțiuni ale lui Para Valeriu, instanța de apel, le-a încadrat în baza art. 171 alin. (3) lit. a), b) Cod penal – *violul, adică raportul sexual săvârșit prin constrângere fizică și psihică, profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra, săvârșit asupra persoanei care se află în grijă, sub ocrotirea făptuitorului, unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani.*

Instanța de apel a conchis că versiunea susținută în apărare nu și-a găsit confirmare, iar nerecunoașterea vinei a fost apreciată ca exercitarea drepturilor și libertăților de către Para Valeriu (art. 66 Cod de procedură penală și art. 6 CoEDO), or persoana care pe parcursul procesului penal are calitatea procesuală de inculpat nu poate fi urmărit pentru depunerea declarațiilor false sau refuzul de a face declarații și nu poate fi calificată ca circumstanță agravantă la stabilirea pedepsei penale.

În continuare, instanța de apel a indicat că pune la baza concluziei de condamnare, declarațiile părții vătămate, depuse în cadrul urmăririi penale, declarațiile reprezentantului părții vătămate xxxx, declarațiile martorilor xxxx, procesul-verbal de reconstituire a faptei din 26 noiembrie 2013 precum și raportul de expertiză medico-legală nr. 326 D din 23 noiembrie 2013.

Astfel, instanța de apel a apreciat că anume declarațiile incriminatoare a părții vătămate depuse la urmărirea penală sunt veridice, pertinente, concludente și utile procesului de stabilire a adevărului, motivând că această probă conține informații detaliate cu privire la abuzul sexual săvârșit în privința părții vătămate de către Para Valeriu.

Mai mult, declarațiile părții vătămate depuse la urmărirea penală coroborează cu toate declarațiile depuse de către martorii acuzării și însăși partea vătămată în instanța de judecată a indicat că motivul schimbării declarațiilor rezidă din faptul că „*îi este milă de nana Para Liuba*”,

Prin urmare, declarațiile depuse de partea vătămată ulterior urmăririi penale nu pot fi puse baza unei hotărâri, în contextul în care ele sunt contradictorii circumstanțelor de fapt constatate și confirmate prin probele pertinente și concludente cercetate.

La fel, la moment, partea vătămată a depășit starea postinfracțională și trăiește sentimentul de apărare al inculpatului în vederea înlăturării răspunderii penale de care este pasibil.

Instanța de apel a conchis că plângerea părții vătămate, procesul-verbal de reconstituire a faptei și declarațiile părții vătămate, depuse la urmărirea penală, nu sunt afectate de nulitate.

Astfel, diagnosticarea părții vătămate cu retard mintal ușor nu permit excluderea declarațiilor făcute de către aceasta pe parcursul urmăririi penale și nu impuneau obligațiunea de a o audia, în prezența medicului, în ordinea prevăzută de art. 110¹ Cod de procedură penală, de vreme ce din raportul de expertiză psihiatrico-legală ambulatorie nr. 12-a22014 din 16 ianuarie 2014, rezultă că *„vârsta minorei îi permite să perceapă caracterul și însemnătatea acțiunilor sexuale asupra sa la nivelul posibilităților sale intelectuale și de cunoaștere, este capabilă să facă declarații veridice despre sine și despre circumstanțele cauzei. De careva maladiei psihice cronice nu suferă, prezintă diagnosticul „Retardare mintală ușoară”, fapt confirmat prin datele anamnestice despre retenția dezvoltării psiho-fizice precoce, despre traumatismul cerebral emoțional suportat la o vârstă fragedă, despre stabilirea tardivă a vorbirii, despre studierea dificilă la școală cu repetențiere și dificultăți de memorare. Însă gradul deficitului intelectual, depistat la ea, nu este atât de pronunțat și nu echivalează cu noțiunea de alienație mintală. În perioada comiterii asupra ei a acțiunilor de viol ea nu a manifestat tulburări psihice de intensitate psihotică, a putut recepționa corect caracterul și însemnătatea acțiunilor îndreptate asupra sa, le putea percepe și în prezent le poate reda, reieșind din nivelul dezvoltării sale intelectuale.”*

Instanța de apel a apreciat critic declarațiile martorilor apărării xxxxx, or, prin declarațiile acestora nu a fost combătută relevanța, concludența și veridicitatea declarațiilor părții vătămate, depuse la urmărirea penală. Mai mult ca atât, prima instanță nu și-a întemeiat sentința de achitare în baza declarațiilor acestor martori.

La individualizarea pedepsei inculpatului, instanța de apel a invocat prevederile art. art. 7, 61, 75 Cod penal, reținând că, restabilirea echității sociale, corectarea și resocializarea condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane, în cazul lui Para Valeriu vor fi atinse prin aplicarea pedepsei cu închisoare, pe un termen de 11 (unsprezece) ani, cu executarea pedepsei în penitenciar de tip închis, deoarece infracțiunea săvârșită de inculpat se califică ca fiind excepțional de gravă. De asemenea, inculpatul s-a eschivat de a se prezenta la ședințele de judecată în instanța de apel, nu are antecedente penale și circumstanțe ce ar atenua sau agrava pedeapsa penală nu au fost constatate.

14. Recurs declară avocatul Ceachir Anatolie, în numele inculpatului, care, invocând prezența erorilor judiciare prevăzute de art. 427 alin. (1) pct. 5), 6), 8), 15) și 16) Cod de procedură penală (*în redacția Legii cu modificările ulterioare până la 01 septembrie 2023*), solicită admiterea recursului, casarea deciziei cu menținerea sentinței sau, după caz, în situația în care eroarea judiciară nu poate fi corectată de instanța de recurs să fie dispusă rejudecarea cauzei de către instanța de apel.

În motivarea cererii de recurs, titularul indică că instanța de apel a examinat cauza în lipsa inculpatului, care a anunțat că este bolnav și se află în imposibilitate de a se prezenta, ultimul fiind lipsit de posibilitatea de a participa la judecarea apelului și a depune declarații.

Tot aici, recurentul menționează că instanța de apel a examinat cauza în lipsa părții vătămate și a reprezentantului ei legal, fără a avea date despre neprezentarea acestora.

Acest fapt a dus la limitarea dreptului apărării de a audia partea vătămată și reprezentantul ei legal.

La fel, instanța de apel, prin reținerea unor circumstanțe de fapt suplimentare (în perioada anilor 2007 *până pe data de 15 octombrie 2013*, având scopul de a-si satisface poftele sexuale *în formă normală*, învingându-i *rezistența fizică ... a ei ...în formă normală...*) a depășit limitele învinuirii aduse și a omis a include în termenul de ispășire a pedepsei perioada detențiunii din 17 noiembrie 2015 până în aprilie 2017.

Recurentul mai consideră și că hotărârea instanței de apel nu conține o motivare asupra argumentului apărării cu referire la faptul că învinuirea adusă este declarativă, imprecisă, abstractă, fără a conține data, ora, locul și modul de săvârșire a presupusei infracțiuni.

De asemenea, instanța de apel a adus atingere prevederilor art. 101 alin. (4) Cod de procedură penală, dând prioritate declarațiilor făcute de partea vătămată la urmărirea penală, fără aprecierea lor prin prisma afirmațiilor ultimei că la urmărirea penală a făcut declarații incriminatoare sub influență fizică și psihică cât și în lipsa reprezentantului legal.

Prin urmare, judecarea apelului avut loc cu derogări de la principiul nemijlocirii, oralității și contradictorialității.

15. Referință depune procurorul, pledând pentru inadmisibilitatea recursului.

16. Titularul recursului s-a conformat prevederilor art. 422 Cod de procedură penală a depus cererea în termen.

17. Judecând recursul în baza materialelor din dosar, completul de judecată al Curții Supreme de Justiție concluzionează că acesta urmează a fi admis, cu casarea totală a deciziei instanței de apel și dispunerea rejudecării cauzei de către instanța de apel.

Cu titlu preliminar, completul de judecată menționează că din interpretarea art. XI alin. (3) Legea nr. 246 pentru modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție), din 31 iulie 2023, în vigoare din 01 septembrie 2023 rezultă că *recursurile depuse la Curtea Supremă de Justiție până la data intrării în vigoare a prezentei legi vor fi examinate în baza temeiurilor în vigoare la data depunerii recursului*, procedura de judecare urmând a fi efectuată conform noilor modificări introduse în prevederile Codului de procedură penală, în vigoare din 01 septembrie 2023.

În cazul din speță, recurentul a depus recurs până la 01 septembrie 2023, astfel că acesta se judecă în temeiurile în vigoare la data depunerii lui.

În continuare, completul de judecată, pornind de la faptul că instanța de recurs este obligată de a rectifica eroarea de procedură comisă de instanțele ierarhic inferioare, în caz contrar, art. 6 CoEDO este încălcat, or se afectează echitatea procedurii (hotărârea *Leoni versus Italia*), stabilește că speței îi sunt incidente prevederile art. 435 alin. (1) pct. 2) lit. c) Cod de procedură penală (*modificat prin Legea nr. 246 din 31 iulie 2023, în vigoare din 01 septembrie 2023*) potrivit cărora, judecând recursul, instanța îl admite, casează integral hotărârea atacată și dispune rejudecarea de către instanța de apel în cazul în care eroarea judiciară nu poate fi corectată în instanța de recurs.

Pentru a hotărî astfel, completul de judecată menționează că soluția enunțată supra, intervine în situația în care se constată că recursul este întemeiat legal, descriind

erorile judiciare admise de prima instanță și cea de apel (art. 427 alin. (1) Cod de procedură penală).

Astfel, obiectul de studiu a instanței de recurs se limitează la chestiuni de drept, rațiunea și finalitatea exercitării recursului constând în înlăturarea erorilor admise la etapa precedentă de judecare a cauzei, cum ar fi: dacă fapta reținută ori numai imputată a fost săvârșită ori nu, dacă fapta a fost comisă de inculpat, dacă da, în ce împrejurări a fost comisă, în ce constă participația, contribuția materială a fiecărui participant, dacă există circumstanțe atenuante și agravante, dacă probele corect au fost apreciate, în ansamblu, prin prisma art. 101 Cod de procedură penală (*chestiuni de fapt*) și dacă fapta întrunește elementele infracțiunii, dacă infracțiunea a fost corect calificată, dacă pedeapsa a fost individualizată și aplicată just, dacă normele de drept procesual sau penal, au fost corect aplicate (*chestiunile de drept*), adică hotărârea este întemeiată în fapt și drept precum și cuprinde argumente asupra cerințelor părților.

Cu referire la recursul declarat de către avocatul Ceachir Anatolie, în numele inculpatului Para Valeriu, completul de judecată statuează că titularul solicită casarea totală a hotărârilor și invocă prezența erorilor judiciare prevăzute de art. 427 alin. (1) art. 427 alin. (1) pct. 5) Cod de procedură penală (*în redacția Legii cu modificările ulterioare până la 01 septembrie 2023*) – cauza a fost judecată în primă instanță sau în apel fără citarea legală a unei părți; art. 427 alin. (1) pct. 6) Cod de procedură penală (*în redacția Legii cu modificările ulterioare până la 01 septembrie 2023*) – hotărârea atacată nu cuprinde motivele pe care se întemeiază soluția și instanța a admis o eroare gravă de fapt, care a afectat soluția instanței; art. 427 alin. (1) pct. 8) Cod de procedură penală (*în redacția Legii cu modificările ulterioare până la 01 septembrie 2023*) – nu au fost întrunite elementele infracțiunii; art. 427 alin. (1) pct. 15) Cod de procedură penală (*în redacția Legii cu modificările ulterioare până la 01 septembrie 2023*) – instanța de judecată internațională, prin hotărîre pe un alt caz, a constatat o încălcare la nivel național a drepturilor și libertăților omului care poate fi reparată și în această cauză și art. 427 alin. (1) pct. 16) Cod de procedură penală (*în redacția Legii cu modificările ulterioare până la 01 septembrie 2023*) – norma de drept aplicată în hotărîrea atacată contravine unei hotărîri de aplicare a aceleiași norme date anterior de către Curtea Supremă de Justiție.

În speță, aceste erori și-au găsit confirmare și completul de judecată atestă că, apelul reprezintă cel de-al doilea grad de jurisdicție penală al fondului cauzei, care, fiind o cale de atac de reformare a hotărârii primei instanțe, presupune o continuare a judecării în vederea adoptării și pronunțării unei decizii legale, întemeiate și motivate.

O primă eroare judiciară ce rezultă din materialele cauzei penale o constituie încălcarea procedurii de citare legală a părților.

În sensul celor relatate supra, completul de judecată notează că, judecarea apelului se face cu citarea părților, iar neprezentarea părților legal citate în instanța de apel nu împiedică examinarea cauzei (art. 412 alin. (3) și (5) Cod de procedură penală).

În continuare, potrivit art. 321 Cod de procedură penală judecarea cauzei în instanța de apel are loc cu participarea inculpatului, cu excepția cazului când acesta se ascunde de la prezentarea în instanță, când acesta, fiind în stare de arest, refuză să fie adus în instanță pentru judecarea cauzei și refuzul lui este confirmat și de apărătorul lui sau de administrația locului de detenție și când inculpatul solicită judecarea cauzei

privitor la săvârșirea unor infracțiuni ușoare în lipsa sa, participarea apărătorului fiind obligatorie.

De asemenea, CtEDO a decis, în mod constant, în jurisprudența sa, că posibilitatea pe care trebuie să o aibă acuzatul de a lua parte la ședința de judecată decurge din obiectul și scopul ansamblului dispozițiilor art. 6 CoEDO, deoarece lit. c), d) și e) ale § 3 ale aceluiași text recunosc oricărui acuzat dreptul de a se apăra el însuși, de a interoga sau de a face să fie interogați martorii, de a fi asistat gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba utilizată în ședința de judecată, toate acestea fiind de neconceput fără prezența sa, motiv pentru care legislatorul este obligat să ia măsuri de „descurajare” a absențelor nejustificate.

Totodată, participantul la proces, care cunoaște despre faptul desfășurării unui proces ce-l vizează, este obligat de sine stătător să se intereseze de mersul procesului și examinarea cauzei în lipsa acestuia nu va constitui o încălcare a art. 6 CoEDO (hotărârile CtEDO *Avramenco versus Moldova*) cât și nu constituie limitare a dreptului la o instanță și nici a dreptului la un proces echitabil, comportamentul părții de renunțare la dreptul de a compărea în fața instanței de judecată, ce și-a îndeplinit obligația pozitivă de a face demersuri pentru a asigura prezența părții în ședința de judecată (hotărârile CtEDO *Mihaes versus Franța* și *Kattan versus România*).

Posibilitatea soluționării cauzei în lipsa inculpatului este recunoscută și prin Rezoluția nr. 75 (11) a Consiliului Europei privind criteriile ce trebuie respectate în cazul în care o persoană este judecată în lipsă. Astfel, în criteriul nr. 9 se statuează că persoana condamnată în lipsă ar trebui să aibă dreptul de a judeca din nou dacă dovedește faptul că absența sa de la judecata inițială este datorită unor cauze independente de voința sa și că nu a avut posibilitatea de a înștiința instanța.

Raportând cele reținute din materialele cauzei la prevederile legale naționale și internaționale cât și practica CtEDO, completul de judecată remarcă faptul că în speță, cele menționate supra nu au fost respectate la judecarea apelului acuzării, statuându-se că instanța de apel nu a întreprins toate măsurile în vederea asigurării prezenței părții vătămate și a reprezentantului ei cât și a inculpatului în ședința de judecată pentru a fi audiați în vederea respectării dreptului la un proces echitabil, prin prisma principiului nemijlocirii și a contradictorialității.

La caz, se atestă că inculpatul, partea vătămată și reprezentantul ei legal nu au participat la rejudecarea apelului.

Cu referire la partea vătămată, completul de judecată reține că acțiuni în vederea asigurării prezenței acesteia au fost efectuate doar până la 07 iulie 2020, prin ordonanța de aducere silită (vol. III, f.d. 82), ultima fiind imposibilă de executat pe motiv că partea vătămată la acel moment nu se afla la domiciliu (vol. III, f.d. 80).

Suplimentar la adeverința eliberată de autoritățile publice locale, procurorul a verificat partea vătămată prin intermediul sistemului de căutare ACCES și potrivit informației, ultima a ieșit de pe teritoriul țării la 14 februarie 2017 și ulterior, până la 16 decembrie 2019, nu a avut intrări sau ieșiri de pe teritoriul Republicii Moldova (vol. III, f.d. 52).

Ulterior datei de 16 decembrie 2019 (ultima verificare prin intermediul sistemului de căutare ACCES) până la 24 martie 2022 (data pronunțării deciziei) nici procurorul și nici instanța de apel nu au întreprins nici o măsură în vederea asigurării prezenței părții vătămate la ședința de judecată cât și a verificării dacă ea se afla pe teritoriul țării

și a cunoașterii faptului că instanța de apel rejudecă apelul declarat în cauza penală a lui Para Valeriu.

În ceea ce-l privește pe reprezentantul legal al părții vătămate, procurorul și instanța de apel nu au efectuat procedura de citare legal cât și cea de aducere silită, la materialele cauzei nefiind anexate probe în acest sens.

Mai mult, cu toate că reprezentantul legal al părții vătămate este indicat în lista persoanelor ce urmează a fi citate în instanță, întocmită de partea acuzării (vol. I, f.d. 231), declarațiile acestuia fiind o probă a acuzării, instanța de apel și procurorul au pus în seama părții apărării asigurarea prezenței lui Mihailov Veaceslav (a se vedea procesele-verbale ale ședințelor de judecată (vol. III, f.d. 106-107, 111, 115, 117, 120,121-122, 141).

Așadar, se conchide că procedura de citare legală în privința părții vătămate și a reprezentantului ei legal nu a fost efectuată în mod deplin.

În continuare, referitor la inculpat, completul de judecată remarcă că acesta a fost citat doar pentru ședința din 03 iulie 2019, avizul de recepție împreună cu plicul fiind returnat pe motiv că adresatul este plecat peste hotare (vol. III, f.d. 9-10).

Totodată, procurorul a verificat inculpatul prin intermediul sistemului de căutare ACCES și potrivit informației, ultimul a ieșit de pe teritoriul țării la 07 decembrie 2018 și ulterior, până la 10 septembrie 2019, nu a avut intrări sau ieșire de pe teritoriul Republicii Moldova (vol. III, f.d. 14).

La 11 septembrie 2019, instanța de apel a admis cererea procurorului privind anunțarea în căutare a lui Para Valeriu (vol. IV, f.d. 18-21), stabilindu-i măsura preventivă- obligarea de nepărăsire a țării pe un termen de 60 zile.

Potrivit scrisorilor nr. 34/31-9698 din 18 septembrie 2019 și nr. 34/31-4572 din 20 mai 2020 (vol. III, f.d. 24 și 69), Inspectorului de Poliție Criuleni a fost pornit dosar de căutare, cu nr. 2019210105.

Ulterior, datei de 20 mai 2020 (ultima înștiințare a instanței de apel despre pornirea dosarului de căutare) până la 24 martie 2022 (data pronunțării deciziei) nici procurorul și nici instanța de apel nu au întreprins nici o măsură în vederea asigurării prezenței inculpatului la ședința de judecată cât și a verificării dacă el se afla pe teritoriul țării și a cunoașterii faptului că instanța de apel rejudecă apelul declarat în cauza penală ce-l vizează. Mai mult, nu a fost verificat care sunt rezultatele executării încheierii de anunțare în căutare a lui Para Valeriu.

În aceste circumstanțe, completul de judecată statuează că lipsesc acte ce ar confirma că inculpatul a renunțat în mod expres la exercitarea dreptului său de a apărea în fața instanței, or numai în acest caz instanța de apel este în drept să porceadă la judecarea apelului după regulile generale pentru judecarea cauzelor în primă instanță.

O altă eroare de drept ce se reliefează din speța dedusă judecării se referă la încălcarea proceduri de judecare a cauzei în ordine de apel după adoptarea unei hotărâri de achitare.

La acest capitol, completul de judecată menționează că potrivit art. 101 alin. (4) Cod de procedură penală, *instanța de judecată este obligată de a pune la baza hotărârii sale numai acele probe la a căror cercetare au avut acces toate părțile în egală măsură și să motiveze în hotărâre admisibilitatea sau inadmisibilitatea tuturor probelor administrate.*

Totodată, prin prisma jurisprudenței naționale constante și ale CtEDO, în cazul în care declarațiile persoanelor care au fost audiate în primă instanță se contestă de către părți, la solicitarea acestora, persoanele care le-au depus urmează să fie audiate în instanța de apel conform regulilor generale pentru examinarea cauzelor în primă instanță (hotărârea *Ekbatani versus Suedia*).

La fel, având în vedere dispozițiile art. 6 CoEDO, după o hotărâre de achitare pronunțată de prima instanță, instanța de apel nu poate dispune condamnarea persoanei fără audierea acesteia în ședința de judecată, ea nefiind în drept să pronunțe o hotărâre de condamnare, bazându-se exclusiv pe probele cercetate de prima instanță, în temeiul cărora inculpatul fusese achitat, ci urmează să procedeze la o nouă audiere atât a inculpatului, părții vătămate cât și a martorilor solicitați de părți (*hotărârea CtEDO Popovici versus Moldova din 27 noiembrie 2007*), în vederea testării seriozității și credibilității versiunilor susținute (*hotărârea CtEDO Cornelis versus Olanda*), or, în baza principiului contradictorialității în procesul penal, autoritatea responsabilă de a decide cu privire la vinovăția sau nevinovăția unui acuzat ar trebui, în principiu, să asculte victimele, învinuitul și martorii în persoană și să evalueze credibilitatea acestora și că evaluarea credibilității este o sarcină complexă care nu poate fi realizată, de obicei, doar prin citirea unei înregistrări a declarațiilor, cu atât mai mult în cazul în care sunt avute în vedere doar unele declarații (*hotărârea CtEDO Manoli versus Republica Moldova*).

Analizând textual hotărârea de condamnare a lui Para Valeriu, completul de judecată, statuează că cele enunțate supra nu au fost îndeplinite întocmai și că procedura de examinare a apelului a fost viciată.

Astfel, la caz, declarațiile părții vătămate sunt unica proba directă în susținerea învinuirii, constituie o mărturie acuzatorie, susceptibilă să întemeieze într-un mod substanțial condamnarea. Or, atât reprezentantul legal al părții vătămate cât și martorii acuzării au depus declarații din cele relatate de Mihailov Alina.

Pe întreg procesul penal aceasta a făcut declarații contradictorii, incriminându-l pe Para Valeriu, la urmărirea penală, și disculpându-l în ședința de judecată.

Prima instanță a pus la baza hotărârii de achitare declarațiile făcute de partea vătămată în ședința de judecată, motivând că declarații incriminatoare sunt lovite de nulitate, fiind excluse în temeiul art. 94 alin. (1) pct. 8) Cod de procedură penală.

Ulterior, apelantul a contestat declarațiile părții vătămate depuse în fața primei instanță, solicitând punerea la baza hotărârii declarațiile ultimei depuse la urmărirea penală, or veridicitatea acestora a fost confirmată de însăși partea vătămată.

Rejudecând apelul, instanța de apel a admis această solicitare a acuzării, preluând argumentele apelantului și toate aceste acțiuni având loc în lipsa în lipsa audierii părții vătămate și a reprezentantului ei legal.

Prin urmare, limitarea la citirea declarațiilor părții vătămate și a reprezentantului legal, fără reaudierea acestora în instanța de apel, în condițiile în care cei menționați au făcut declarații contradictorii, s-a adus atingere principiilor contradictorialității și nemijlocirii, doar nemijlocirea permițând instanței să perceapă direct faptele și împrejurările relatate de parte precum și reacțiile acesteia la întrebările adresate.

În continuare, completul de judecată statuează că și-a găsit confirmare și afirmația recurentului că hotărârea atacată nu este motivată, or ea nu cuprinde o argumentare a celor invocate de apărare în susținerile verbale.

Prin prisma practicii CtEDO necesitatea expunerii asupra argumentelor părților cât și o hotărâre judecătorească motivată, constituie o garanție a caracterului echitabil al procedurii judiciare și al respectării dreptului la apărare al părților (*hotărârea CtEDO Perez versus Franța*).

La caz, cele menționate supra nu au fost întru totul respectate, iar hotărârea instanței de apel prezintă carențe la capitol motivarea soluției adoptate și expunere asupra argumentelor părților.

Astfel, în pledoarie, apărarea a indicat la faptul că învinuirea adusă lui Para Valeriu este declarativă, imprecisă, abstractă, fără a conține data, ora, locul și modul de săvârșire a presupusei infracțiuni și că declarațiile părți vătămate, depuse la urmărirea penală, sunt lovite de nulitate, fiind obținute cu încălcarea normelor de procedură penală, argumente ce în viziunea apărării ar putea răsturna concluzia de condamnare.

Vis-a-vis de acestea, instanța de apel nu s-a expus, cu toate că ea era obligată să se pronunțe motivat, de vreme ce instanța nu este scutită de obligația de a examina în modul corespunzător principalele motive invocate și de a le da un răspuns (*hotărârea CtEDO Moreira Ferreira versus Portugalia*)

În condițiile enunțate, completul de judecată atestă că la judecarea fondului învinuirii aduse lui Para Valeriu instanța de apel a admis erori judiciare, fiind afectată soluția adoptată și, astfel, recursul declarat urmează a fi admis, iar decizia instanței de apel casată total, cu dispunerea rejudecării cauzei în instanța de apel, or eroarea judiciară nu poate fi corectată în instanța de recurs, ultima nefiind abilitată cu atribuții de a judeca cauza în fond, substituind instanța care a judecat apelul cu încălcarea prevederilor procesual-penale. Mai mult, judecarea unei cauze penale cu nerespectarea normelor de procedură penală, norme ce au un caracter imperativ, duce la nulitatea hotărârii adoptate.

La rejudecarea cauzei instanța urmează să se conducă de prevederile art. 436 Cod de procedură penală, care reglementează procedura de rejudecare și limitele acesteia, să se pronunțe în strictă conformitate cu prevederile legii procesual-penale asupra tuturor circumstanțelor de fapt ale cauzei și să țină seama de cele invocate în prezenta decizie și de motivele casării, să înlăture erorile de drept admise și să pronunțe o hotărâre legală și întemeiată, în conformitate cu prevederile art. 417 Cod de procedură penală, dând o apreciere cuvenită actului de învinuire și să-l examineze în coraport cu încadrarea juridică oferită de către organul de urmărire penală, ținând cont și de argumentele recurentului cu privire la insuficiența motivării învinuirii, neîntrunirea elementelor infracțiunii și încălcarea dreptului la un proces echitabil.

17.1. Reieșind din faptul că decizia instanței de apel este desființată și că prin sentință inculpatului nu i-a fost aplicată măsură preventivă, se dispune eliberarea lui Para Valeriu din arest preventiv, dacă a fost reținut în baza deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 24 martie 2022 și dacă în privința acestuia nu este aplicată măsură preventivă sub formă de arest sau acesta nu execută pedeapsă penală în baza altor hotărâri judecătorești, or, din oficiu, nu pot fi invocate motive pentru a deține persoana în continuare în arest preventiv.

18. În conformitate cu art. 435 alin. (1) pct. 2) lit. c) Cod de procedură penală (*modificat prin Legea nr. 246 din 31 iulie 2023, în vigoare din 01 septembrie 2023*), completul de judecată al Curții Supreme de Justiție

d e c i d e:

Admite recursul declarat de către avocatul Ceachir Anatolie, în numele inculpatului Para Valeriu, casează total decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 24 martie 2022 în cauza penală privindu-l pe **Para Valeriu Xxxxx** și dispune rejudecarea cauzei în aceeași instanță de apel, în alt complet de judecată.

Para Valeriu Xxxxx urmează a fi eliberat imediat din penitenciar dacă a fost reținut în baza deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 24 martie 2022 și dacă în privința acestuia nu este aplicată măsură preventivă sub formă de arest sau acesta nu execută pedeapsă penală în baza altor hotărâri judecătorești.

Decizia nu este susceptibilă de a fi atacată.

Președinte

Talpă Boris

Judecători

Daguța Sergiu

Eremciuc Ghenadie